

Dr Lenka Vráblíková
Lecturer, Department of Visual Cultures and Art
Goldsmiths, University of London

Department of Visual Cultures

Astrid Schmetterling and
Lynn Turner
Co-Heads of Department

a.schmetterling@gold.ac.uk
l.j.turner@gold.ac.uk

Goldsmiths, University of London
New Cross, London SE14 6NW
gold.ac.uk
Tel +44 (0)20 7919 7171

Posudek dizertace

**“Komu patří houby: etnografie houbařiny jako formy vícedruhové
sociality”**

Lukáš Senft, Univerzita Karlova

Komu patří houby: etnografie houbařiny jako formy vícedruhové sociality Lukáše Senfta kombinuje kvalitativní výzkumné metody jako jsou rozhovory a zúčastněné pozorování s analýzou dokumentů a sekundárních dat, výzkumem medií a auto-psaním. Práce je zasazena do současného kritického bádání v oblasti sociologické ekonomie, politické ekologie a antropologie, a používá metodologie posthumanistické etnografie, nového materialismu, a (feministických) studií technovědy (STS). Tyto disciplíny autor mobilizuje ke zkoumání tří oblastí „houbařiny“ - sběru volně rostoucích hub, pěstování hub, a vytváření znalostí a ekologických vazeb s houbami. Dizertace je mimořádně dobře napsaná a staví na důkladně provedeném výzkumu. Podle mého názoru je tak cenným příspěvkem do něčeho, co můžeme nazývat „kritická mykologická studia,“ a **práci tak s velkým potěšením doporučuji k obhajobě.**

Autor zapracoval všechny moje připomínky k předchozí verzi práce. Disertaci doplnil o předmluvu a tzv. osobní předmluvy ke kapitolám. Značně také přepracoval a zeditoval samotné kapitoly a dopsal závěr. Analýzy, které předkládají jednotlivé kapitoly, obsahují dobře zvolené konceptuální nástroje z okruhu současného kritického bádání v disciplínách, z kterých autor vychází, jako jsou například plantáže, nehmotné intelektuální statky, latentní statky, sou-růst, přetok, a Umwelt. Ty pak smysluplně a produktivně mobilizuje k interpretaci jevů spadajících pod tzv. „houbařinu“ v kontextu české společnosti.

Ráda bych vyzdvihla zejména dva aspekty práce, které jsou podle mého názoru výjimečně vydařené. Za prvé, a jak již bylo zmíněno v mém předchozím posudku, silnou stránkou práce jsou interpretace rozhovorů s respondenty a respondentkami. Ty jednak nabízí jedinečný vhled bez toho, aniž by zkoumaným situacím ubíraly na sémantické bohatosti, jednak ale také nabízí „situovaná čtení“ která jsou posthumanistická. Skrze důraz na senzoricou komunikaci a afektivní vazby mezi lidmi, ne-lidmi a prostředím se autorovi daří rozhovory interpretovat jako mezi-druhové nebo vícedruhové „asambláže“ v duchu dnes už ikonické knihy nového materialismu *Vibrant Matter: A Political Ecology of Things* (Jane Bennett, 2009).

Druhým aspektem, na který chci upozornit, je originální konceptuální práce, která do disertace vstoupila s novým názvem. Neologismus „houbařina“ výborně vyřešil problém celkového rámování. Podle mého názoru navíc umožňuje houbaření, tedy fenomén, který je tak všední a důvěrně známý českému prostředí, nahlédnout novými očima.

Podobně je tomu i s návrhem přistupovat k houbám jako k něčemu, co nám může napomoci dekonstruovat to, jak chápeme vlastnictví. Jak autor uvádí v závěru práce „houby mohou ‚rozkládat‘ pojem vlastnictví“. K tomu bych dále dodala, že práce také ukazuje, že houby nám mohou napomoci „rozkládat“ nejen pojem „vlastnictví“ – *property* - ale také hranice, které defínují to, co je považované za *appropriate* a *proper* (správné, náležité, čisté, atp.) a to jak ve vztahu k etice (například dekonstruovat binární opozici vykořisťování vs. ochrana) tak epistemologii (biologie vs. ekologie; kde začíná jeden organismus, a kde druhý, atp.). Disertace se tak také odkloňuje od klasické etnografie, která za svůj středobod považuje člověka, směrem k posthumanistické etnografii, která člověka de-centralizuje a provincializuje.

„Komu patří houby“ tak také otvírá prostor pro odpověď „houby patří houbám.“ To autora přibližuje tradici výzkumníků jako je Michael Hathaway (kniha *What a Mushroom Lives For: Matsutake and the Worlds They Make* (2022)), Eudardo Kohn (kniha *How Forests Think: Toward an Anthropology Beyond the Human* (2013)), anebo filmaře Marion Neumann s filmem *The Mushroom Speaks* (2021) vytvořeném ve spolupráci s Annou Tsing.

V disertační práci je tato problematika rozvíjena také prostřednictvím pojmu „response-ability“ Donny Haraway, který autor do češtiny překládá jako „schopnost (z)odpovídat“, a kterým se Haraway pokouší konceptuálně uchopit etický rozměr vztahů lidí k ne-lidským bytostem a přírodě obecně. V tomto pojetí je etika chápána jako schopnost odpovědět na výzvu od druhého. Jak autor podotýká v rozboru názvu disertace, dotyčná nebo dotyčný se zde stává „adresátem“ této výzvy. Toto pojetí etiky je blízké tomu, jak odpovědnost ve vztahu k náboženství pojímá Jacques Derrida v knize *Donner La Mort (The Gift of Death)* kde vychází z *Kacířských esejí o filosofii dějin* Jana Patočky. Takovéto „napojení“ na promyšlení křesťanské tradice by mohlo ještě dále posílit sekci 5.3 Mykorrhizní kosmopolitika, kde se autor věnuje „houbařině“ katolického faráře a kosmopolitice.

V rámci vlastní obhajoby bych pak autora chtěla požádat o širší zamyšlení nad otázkami, které vyvstávají z kritických intervencí do STS, z kterých disertace vychází:

První otázka je metodologická: Pokud, v návaznosti například na Donnu Haraway a její „Situated Knowledges“, přestaneme výzkum a utváření vědění obecně chápat skrze rámec „objektivita vs. relativismus“, jaké se pak nabízí možnosti navigace práce s koncepty jako analytickými nástroji? A to jednak

- a) ve smyslu obecné reflexe procesu aplikace, kdy dochází k „vytržení“ konceptu z jednoho kontextu a jeho „přenosu“ do kontextu jiného.
- b) na základě jakých kritérií (ospravedlnění a důvodů) se můžeme rozhodovat při volbě, které koncepty používat? Příklad: Rozhodl jste se pro analýzu České mykologické společnosti použít koncept „institucí spravujících společně sdílené zdroje“ na místo konceptu ekogovernmentality, který byl v předchozí verzi práce.

Můj druhý podnět k debatě rozvíjí chápání „poznání“ jako „situovaného“ ve smyslu neoddělitelného propojení epistemologie s etikou a politikou. Velká část badatelů a badatelek, z nichž čerpáte, jsou vědci a vědkyně, kteří-ré se situují do feministického bádání. Kromě Haraway je to například Peig de la Bellacasa, Karen Barad, Anna Tsing, Silvia Federici, a Isabelle Stengers. Co toto dědictví znamená pro vaši disertační práci? A jak se k němu vztahujete?

Těším se na diskusi při obhajobě a doufám, že se někdy naskytne příležitost zajít spolu na houby.

